

MÉRY ERZSÉBET

Légszomj

Gondolatok Hajnóczy Péter Nóra¹ című hagyatéki szövege körül²

1 HAJNÓCZY Péter,
*Nóra = Hajnóczy Péter
összegyűjtött írásai*, Osiris Kiadó,
Budapest, 2007,
507.

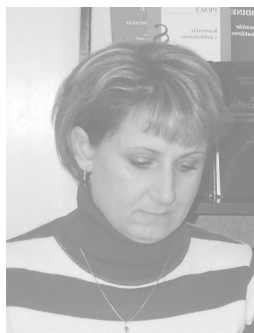
2 A tanulmány elő-
adásszövege
elhangzott 2011.
október 28-án a
Szegedi
Tudományegyetem
men megrendezett
Emlékidéző
Hajnóczy-
Konferencián, vala-
mint 2011. decem-
ber 9-én a Magyar
Tudományos
Akadémia védnök-
sége alatt megren-
dezett Hagyomány
és megújulás –
oktatás és kultúra.
Elme(t)örvény –
folytatódó párbe-
szédben elnevezést
viselő rendezvény-
sorozatán a Szegedi
Tudományegyetem-
men.

„Az igazi irodalom megszorongatja az olvasót, nehéz helyzetbe hozza, és arra kényszeríti, hogy felülvizsgálja addigi magabiztos világát.”

Claudio Magris: *Duna*³

Hajnóczy Péter (1942–1981) augusztusban töltötte volna be a hetvenet. A sors azonban máshogy rendezte, három nappal a harminckilencedik születésnapja előtt tragikus hirtelenséggel elhunyt. Halálának közvetlen oka egy nyári influenzához társuló szívelégtelenség volt, amellyel éveken át próbára tett szervezete már nem tudott megbirkózni. Mindaz, ami azokban a forró augusztusi napokban még fontos kézirat, jegyzet, újságvivágás, hivatalos irat és személyes holmi volt tulajdonosa számára, egy élet és egy rövid írói pálya (hat aktív alkotói esztendő) nélkülözhetetlen rekvizituma volt, halálát követően feleslegessé válva nejlonszatyrokba került. Így jutott el később a hagyatéka a lehető legjobb helyre, a *Mozgó Világban* megismert barátához és munkatársához, Reményi József Tamáshoz, aki Mátyás Líviával közösen kilenc dobozba rendezte az ömlesztett anyagot, lehetőségeihez mérten gondozta, rendezgette, őrizte, csaknem három évtizeden át.

Hajnóczy Péter nevével és novelláival egy egyetemi előadáson találkoztam először, és miután a nyári szünetben átrágtam magam az Osiris Kiadóban épp akkor megjelent Hajnóczy-köteten, már egészen biztos voltam benne, hogy a diplomadolgozatomat műveiből, és azok újraértelmezéséből írom. Miközben szorgosan keresgéltem munkámhoz az akkor még szegényes szakirodalmat, váratlan szerencse ért: meghívást kaptam a Szegedi Tudományegyetem Modern Magyar Irodalom Tanszékén működő rendkívül lelkes irodalmi műhely által szervezett első Országos Hajnóczy-konferenciára. Kétnapos program – húsz rendkívül érdekes előadás a mai magyar irodalmi élet élvonalától, Hajnóczy egykori barátaitól és munkatársaitól – a bőség zavara egy diplomamunkát író egyetemista számára. Dúskáltam a legfrissebb és a legtöbb esetben még publikálatlan kutatási anyagban, és miközben írtam a dolgozatot, magam is a Szegedi Hajnóczy-műhely tagja lettem. Munkám megvédésével egy időben adtam le első tanulmányom a Spanyolnáthának,⁴ és ezekben a napokban került át – néhány fontos jogi aktust követően – a dobo-

zokban őrzött Hajnóczy-hagyaték – tudományosan megalapozott kutatási munka elvégzésének igényével – irodalmi műhelyünk gondozásába.

2010 nyarának legforróbb napjain találkozott első alkalommal a különböző egyetemek hallgatóiból, tanáraiból és szakértőiből alakult kutatócsoportunk a Szegedi Tudományegyetemen azzal az előre átgondolt szándékkal, hogy közösen „tárjuk fel” a kilenc hagyatéki doboz tartalmát, és abból a lehető legtöbbet későbbi feldolgozás céljából elektronikusan is előkészítsünk. Olyannyira megrázó volt számomra ez a várva várt hagyatékfeltáró munka, hogy még hazatérve is hetekig a légszomj tört rám, ahányszor csak Hajnóczy-kézirat került a kezembe. A *Fölordozás* és a *Nóra*, de szinte valamennyi Hajnóczy-kézirat olvasásakor úgy éreztem, mintha lassan elfogyna körülöttem a levegő...

A hetven spirálfüzet tartalmából két olyan szöveggel, kézírral foglalkoztam behatóbban, amelyek érintették kutatási területemet, és amelyeket Hajnóczy ugyan előkészített a megjelentetésre, de teljesen eltérő okok miatt életében mégsem jelentek meg. A *Fölordozás*⁵ című novella első publikálására azonos című tanulmányommal együtt a Kalligram 2011. májusi számában került sor.⁶ Amíg a *Fölordozás* esetében inkább csak találgatni tudunk, a *Nóráról* biztosan tudjuk, hogy felesége – Végh Ágnes – iránti tapintatból nem jelentette meg a novellát, amely egy szertelen szerelmi háromszög története, s amelyre később a *Perzsiában* találunk is egy mondatnyi utalást: „Ezt megelőzően valami furcsa, felemás kapcsolatba keveredett egy tizenkilenc éves lánnyal, amelyet egy kívülálló joggal ítéltetett volna eszelősnek, és ráadásul vére ment a dolog, főként a felesége és az ő vére; a lány viszonylag sértetlenül került ki ebből a zúrzavarból”.⁷ Amikor az egyik rádióinterjúban megjegyzi a riporternő, hogy Hajnóczy teljesen föltárja magát az írásaiban, szerzőnk a következő választ adja: „Hát igen, igen is meg nem is. [...] Hát könyörgök, minden szerencsétlen író a saját életét írja valamiképp az élete végéig, nem?”⁸

A Nóra című kézirat bemutatása

A *Nóra* első megjelentetésére (a hagyaték gondozóinak jóvoltából) tizenkét évvel a halála után, 1993-ban a Századvég Kiadó kétkötetes *Hajnóczy Péter összegyűjtött munkái* című kiadványában került csak sor.⁹ 2007-ben ezt a novellaváltozatot sorolták be az Osiris Kiadó kötetébe is, a továbbiakban tehát ezzel a verzióval hasonlítjuk össze filológiai szempontból a hagyatékban talált egyetlen, megírását illetően pontosan datált kézíratot, amely a jegyzetekkel együtt egy nagy spirálfüzet első hetvenkét oldalát képezi. A *Nóra* cím alá az első bejegyzés 1977. május 4-én íródott, az utolsó bejegyzés dátuma 1977. szeptember 5. Tehát 4 hónap alatt készült el a novella. Jelentős részét májusban írta Hajnóczy, júniusban alig 3 oldalt, júliusban és augusztusban egyáltalán semmit nem írt hozzá, majd szeptember elején befejezte.

3 Claudio MAGRIS, *Duna*, ford. Kajtár Mária, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2011, 251.

4 <http://www.spanyolnatha.hu/archivum/2010-osz/33/a-szegedi-hajnoczy-muhely-bemutakozasa/mer-y-erzsebet/2664/>

5 HAJNÓCZY Péter, *Fölordozás*, Kalligram, 2011/5., 72.

6 MÉRY Erzsébet, *Fölordozás*, Kalligram, 2011/5., 82.

7 HAJNÓCZY Péter, *A halál kilovagolt Perzsiából = Hajnóczy Péter összegyűjtött írásai*, 167. (a továbbiakban *Perzsia*)

8 A *véradó*. *Hajnóczy Péter emlékezete*, szerk. REMÉNYI József Tamás, Nap Kiadó, Budapest, 2003, 124.

9 *Hajnóczy Péter összegyűjtött munkái*, Századvég Kiadó, Budapest, 1993.

10 HAJNÓCZY Péter,
*A szakács =
 Hajnóczy Péter
 összegyűjtött írásai,*
 567.

11 Sylvia PLATH, *Az
 üvegbura*, ford.
 Tandori Dezső,
 Európa Könyvkiadó,
 Budapest, 2010.

A Nóra című novella keletkezési ideje

1977. május 4.	4 oldal
1977. május 5.	3 oldal
1977. május 6.	2 ½ oldal
1977. május 7.	1 ½ oldal
1977. május 9.	2 oldal
1977. május 10.	1 ½ oldal
1977. május 11.	1 oldal
1977. május 12.	2 ½ oldal
1977. május 13.	¾ oldal
1977. május 16.	1 ½ oldal
1977. május 18.	1 oldal
1977. május 19.	3 oldal
1977. május 23.	1 oldal
1977. május 24.	1 oldal
1977. május 25.	1 oldal
1977. május 26.	6 sor (fele áthúzva)
1977. június 9.	3 sor
1977. június 13.	alig 1 oldal
1977. június 14.	8 sor
1977. június 17.	10 sor
1977. szeptember 5.	2 ½ oldal

Az összevetés alapján feltételezzük, hogy a füzetben talált kéziratból készülhetett később egy legépelt tisztázat is, amely bizonyára az első megjelenésekor, a szerkesztői munkák során kikerült a hagyatékából. Az apróbb javítások, különbségek mellett ugyanis előfordul néhány nagyobb eltérés is, mint például megcserélt bekezdések, illetve egy teljes bekezdés (szeretkezés Ildivel) egyáltalán nem szerepelt még az elemzett kéziratban. A jegyzeteiből sem használt fel mindent, bár a jelentős részük bekerült a főszövegbe, illetve később *A szakács*ba,¹⁰ amelynek első datálása a spirálfüzetben 1977. október 10., tehát egy hónappal a *Nóra* befejezése után kezdi az írását, és számtalan helyen utal benne a *Nórára*, részeket emel át belőle, azokat továbbírja, sőt helyenként a *Nórában* nem szereplő új anyaggal bővíti. Így került *A szakács* már említett hagyatéki szövegébe a később áthúzott Sylvia Plath-idézet *Az üvegburából*,¹¹ amely az Osiris-kiadásból szintén kimaradt. Egyértelműen megállapíthatjuk tehát, hogy a ***Nóra A szakács előszövege, és így közvetve A halál kilovagolt Perzsiából pretextusa*** is. Az eltérések közül megemlíteném O.-t, a jólszituált mérnököt, aki a kéziratban még L.-ként szerepel, *A szakács*ban pedig K.-ra változtatja. Ildi először bölcsészlány, majd áthúzza és fodrászlányra javítja, vagy például a kézirat 13. oldalán Nóra az „Orvosi Egyetemre szeretne járni”, míg az Osiris-kiadás ugyanazon szöveghelyén (508.) az Állatorvosi Egyetemre. Érdekességgként jegyezzük meg, a *Nóra* olyan előszövege *A szakács*nak, ahol az alkohol és az ivás egyáltalán nem válik témává, bár a jegyzetek oldalain többször is szerepel ilyen jellegű bejegyzés (pl.

sőr, tokaji aszú), ami aztán a későbbiekben, vagyis *A szakács*ban valóban hangsúlyossá válik.

12 Uo., 116.

Hajnóczy a *Nóra*-kézirat főszövegét a nyitott spirálfüzet jobb oldalán vezeti, a bal oldalak közül huszonkettő teljesen üres, a többi szerzői jegyzeteket, megjegyzéseket tartalmaz. A bal oldali bejegyzések alapján feltételezhető, hogy voltak korábbi jegyzetei is a *Nórához*, Hajnóczy visszatérően, újra meg újra ezekre figyelmezteti önmagát. Az eddig feltárt dobozok jegyzéke alapján nem találtunk utalást ilyenekre, de nem kizárt az esetleges későbbi felbukkanásuk, mint ahogy az sem, hogy szerzőnk a *Nóra* megírását követően megsemmisítette azokat, illetve elkallódtak a hagyatékából.

Ami Hajnóczy kézírását illeti – a többi hagyatéki szöveggel ellentétben, ahol egy írásműn belül legalább 3-4 féle, köztük rendkívül rosszul olvasható is előfordul –, ebben a kéziratban teljesen homogén, viszonylag jól olvasható. A barátok, munkatársak elbeszéléseiből úgy tudjuk, hogy szerzőnk nem írt ittas állapotban, de gondoljunk csak a *Perzsiára*, amely éppen egy ilyen „írásról”, illetve „ívásról” tudósít. És egy idézet *A szakács*ból, *A szakács írni próbál* című fejezetből: „Keserves erőfeszítések gyümölcse volt leírni akár egyetlen szót is viszonylag olvashatóan; [...] súlyos fogadalmakat tett, hogy csak akkor iszik egy pohár bort, ha olvashatóan megír egy cédulát... Arcáról vékony patakokban folyt az alkoholveríték; nemcsak a keze reszketett, amellyel a tollat fogta, hanem minduntalan elfelejtette azt a mondatot vagy szót, amelyet le akart írni, tehát megpróbált olyan gyorsan írni, ahogy csak tudott, de a *síetség* [a könyvekben megjelent novellában ezen a helyen gépelési vagy szerkesztői hiba, illetve a rosszul olvashatóság következtében tévesen „segítség” szerepel] eredménye az volt, hogy olvashatatlan lett az írás.” A *Nóra* kéziratából viszont éppen arra következtetünk, hogy Hajnóczy viszonylag rendezett és jó állapotban lehetett a novella megírásának idején. Viszont meglepő, hogy gyakran mondaton belül is abbahagyja a napi írást, ami helyenként mindössze néhány sor, sőt olykor nemcsak egy-egy szóközben, hanem akár egy szóelválasztásnál is. Az elválasztott szavakban legtöbbször aztán a sor elején is kiteszi az elválasztójelet.

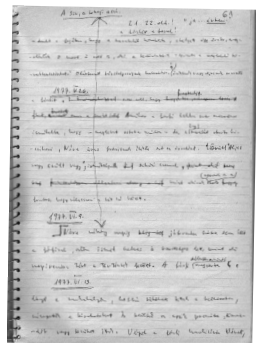
A *Nóra* címet viselő hagyatéki szöveget a spirálfüzetben a *Temetés* kézírata követi.

A *Nóra* jelentősége a Hajnóczy-életmű újraértelmezésénél

„Ha az neurotikus dolog, hogy az ember egyszerre két egymást kizáró valamit akar tenni, hát akkor én olyan neurotikus vagyok, mint a fene. És az is leszek, mert egész életemben mindig két egymást kizáró dolog között akarok ide-oda röpködni.”

Sylvia Plath: *Az üvegbura*¹²

A *Nóra* című novella explicit és implicit intertextusai a Hajnóczy-életmű újraértelmezésénél óriási jelentőséggel bírnak, és véleményünk

13 HAJNÓCZY Péter,
*A parancs =
Hajnóczy Péter
összegyűjtött írásai*,
Osiris Kiadó,
Budapest, 2007,
299–300.
(kiemelés tőlem, M.
E.).

14 PLATH, *I. m.*, 279.

szerint nagyon lényegesek, főleg a későbbi szövegrecepció és a kutatás szempontjából.

„Én gyűlölöm az olvasó naplopókat. Aki ismeri az olvasót, az semmit sem tesz többé az olvasóért” – írja szerzőnk *A parancsban*.¹³ És szövegei nem is adják magukat könnyen! Kíméletlenül megdolgoztatják az olvasót, hagyatékának kutatóit meg még annál is inkább. Novellái egyfajta „könyvajánlók”, amelyeket elsősorban a saját élményanyagával gazdagítva visz tovább. Nem másol, utánoz, hanem a témán belül megújít és applikál. E mikroelemzés során terjedelmi okok miatt mindössze három ilyen világirodalmi szöveggel áll módunkban foglalkozni, azt is csak vázlatosan: egy önéletrajzi ihletésű regénnyel, egy mesével és egy örökzöld drámával.

Az, hogy Sylvia Plath *Az üvegbura* című önéletrajzi ihletésű sikerregényének kiemelt szerepe van a novellában, azt a befejező részben történő második említés – amplifikációs hozzátoldás – teszi egyértelművé, amellyel kihangsúlyozza és újra emlékezetünkbe idézi azt a szerző. A regény magyarul először 1971-ben jelent meg Tandori Dezső fordításában. Szerzőnk a kéziratban helytelenül tünteti fel a könyv címét: előljáró szó nélkül és hosszú „ú”-val: „Üvegbúra” (63.). A regény egy tizenkilenc éves, félárva, átlagos amerikai lány története, aki sikeres tanulmányait követően nem igazán tudja eldönteni, mit is kezdjen önmagával, az életével, ki is valójában, s akire úgy borul rá a mániás depresszió, mint az üvegbura, amely alatt szépen lassan megfullad az ember. „Persze, mindenki tudni fogja rólam, amit kell. Nolan doktornő kertelés nélkül a tudtomra adta: sokan óvatosan kezelnek majd, vagy esetleg kerülnek, mint a lepracsengettyúst. Anyám arca derengett fel képzeletemben, sápadt, szemrehányó holdarc, ahogy huszadik születésnapom óta először és utoljára látogatott meg az intézetben. Ideggyógyintézetben a lánya! Ilyet tettem vele. Ennek ellenére anyám nyilvánvalóan eltökélte, hogy megbocsát.

– Újrakezdjük majd, ott, ahol abbahagytuk, Esther – mondta édes mártírmosollyal. – Úgy teszünk, mintha az egész csak egy rossz álom lett volna.

Rossz álom? Annak aki ott él az üvegbura alatt, bezárva, üresen, mint egy halott csecsemő, annak maga a világ a rossz álom. Rossz álom.”¹⁴

Amíg Plath az amerikai pszichiátriák (és betegeik) világába kalauzol el bennünket, addig a hatvanas–hetvenes évek magyarországi elmeorvosintézeti viszonyait és betegeit mi főleg Hajnóczy által ismerjük, gondoljunk csak *Az alkoholista*, *A finomfőzelék feltéttel*, *A mosószippan* című novellákra, *Az elkülönítő* című szociográfiáról már nem is szólva, amelynek óriási sajtóvisszhangja volt.

„Ahogy a nőt eltuszkolták mellettünk, karjával hadonászott, ki akarta szabadítani magát az ápolónő kezei közül, s azt hajtogatja: – Kiugrok az ablakon, kiugrok az ablakon, kiugrok az ablakon.

Az ápolónő zömök volt és izmos, egyenruhája elől maszatos, az egyik szeme üvegből, és olyan vastag lencsés szemüveget viselt,

hogy a két kerek üveg mögül négy szem meredt rám. Megpróbáltam kitalálni, melyik a valódi szeme, és melyik a káprázat, s hogy a valódi szemek közül is melyik az üvegszem és melyik az eleven szem, és akkor széles összeesküvő-vigyorral felém fordította arcát, s mintha biztatásnak szánná, odasziszegte: – Azt hiszi, kiugorhat az ablakon, pedig nem tud kiugrani, mindegyiken rács van.”¹⁵

Ez az a bizonyos idézet, amelyet beírt, majd később kihúzott A szakácsból Hajnóczy.

Az *üvegbura* nemcsak a *Nórával*, hanem a *Perzsiával* is rokonságot mutat, amelynek egészen végigvonul a különféle módon elkövetett és elkövethető öngyilkosságok sorozata, amelyek lekötik a depressziós férfi figyelmét, mint például a kőműves esete, aki nyilván „bekattan” családi házána építése közben, és két százas szöveget ver a saját fejébe. Ugyanez jellemzi a Plath-regényt is: Esthert betegsége idején folyamatosan az öngyilkosság gondolata és annak lehetséges módja foglalkoztatja, keresi és ki is próbálja az általa legmegfelelőbbnek ítéltet. Esther betegsége kezdeti stádiumában elhatározza, hogy regényt ír. A megváltozott, és szinte teljesen széteső kézírása depressziójának első riasztó tünete. Alig tud kézzel írni. Figyeljük csak ezt az idézetet: „Aztán kiültem a teraszra, és öreg táskairógépembe befűztem az első szúzi-fehér lapot.”¹⁶ Mintha csak a férfi előtt heverő „rettenetes üres fehér papírt” látnánk a *Perzsiában*, amelyre, egyik regényben sem kerül több pár semmitmondó mondatnál. És ugyanígy indít Hajnóczy egy másik hagyatéki szövegében is, a *Da capo al fine*-ben: „A férfi ott ül az asztalnál, az asztalon fehér papírlap, a férfi golyóstollat forgat az ujjai között, nézi a papírlapot, lassan a papír fölé hajol.”¹⁷

Az *üvegburáról* készült tanulmányok jelentős többsége tárgyalja a „születés és az újjászületés motívumát”. A felnőtté válás, a felnőttkorba való átmenet is értelmezhető így. Hajnóczy *Nórája* is egy tizenkilenc éves lány, aki gyermekotthonban nevelkedett, neurotikus jellemvonásai nyilvánvalóak, mint ahogy további intertextusaink főszereplői is kivétel nélkül fiatal lányok, nők, akikkel a nővé érés során történik valami, ami teljességgel összezavarja őket. Valamennyien félárva vagy árvák, tehát hiányzik az életükből a domináns szülő, aki átsegíthetné őket a kritikus életszakaszon. Esther tíz évvel apja halála után jár először a sírjánál, ahol végre keserves zokogását követően megkönnyebbül. Az *üvegburából* vett következő idézetnek a későbbiek során még jelentősége lesz: „Egy másik énem közben nagy messziről nézte, ahogy ott ülök a teraszon, [...] és icipici vagyok, akár egy baba a babaházban.”¹⁸ A Plath-regény befejezése a *Nórával* ellentétben mégis reményteli, Esther egy jó pszichiátriai intézetnek és egy érzékeny szakembernek, Nolan doktornőnek köszönhetően meggyógyul. Felnőtt élete azzal kezdődik, hogy a testével szabadon rendelkező, önmagát építő, öntudatos nővé érke.

Térjünk át a második intertextusunkra. A novella elején megtudjuk, hogy Nóra szereti a mesét, „félíg-meddig még gyerek”.¹⁹ Gyermekotthonban – egy zárt és rideg, szeretet nélküli világban

15 Uo., 172.

16 Uo., 147.

17 HAJNÓCZY Péter, *Da capo al fine = Hajnóczy Péter összegyűjtött írásai*, 520.

18 PLATH, *I. m.*, 147.

19 HAJNÓCZY Péter,
Nóra = *Hajnóczy Péter összegyűjtött írásai*, 516.

20 Hans Christian
ANDERSEN, *A kis hableány* = <http://mek.niif.hu/00300/00309/00309.htm#5>

21 Henrik IBSEN,
Három dráma. Nóra,
Európa Könyvkiadó,
Budapest, 2001, 58.

22 HAJNÓCZY, I. m.,
514.

nevelkedett, legkedvesebb kisgyermekkori emlékei: nagyanyja meséi, akit még az anyjánál is jobban szeretett. A novella befejezésében, szerelmi kapcsolatuk utolsó, agonizáló fázisában a férfi egy Andersen-mesét olvas fel Nórának, mint egy álmódzó kisgyermeknek. A novellába egy bekezdés erejéig beleszövi a mese tartalmát is. *A kis hableány* a mélabú, a kimondhatatlan és reménytelen szerelem, a párává változó tengeri tajték örök jelképe. Úgy tartja őt fogva apja – a tengeri király – korallpalotája vastag üvegfalával és a végtelen óceán, mint Esthert az üvegbura, miután mániákusan beleszeret egy földi királyfit ábrázoló, tengermélyre süllyedt szobrocskába. Ettől teljesen összezavarodik, nem kívánja többé a sellők boldogságát, az áhított földi életért, a halhatatlan emberi lélekért, a „levegőért” örökös fájdalommal és csodálatos hangjának elvesztésével fizet a tűnődő és álmódzó kis királylány. A tenger mélyéről szabadulva saját némasága válik lelkének és érzelmeinek áthatolhatatlan börtönévé. „A kis hableány napról napra kedvesebb lett a királyfi szívének; de úgy szeretete, ahogy egy kedves, jó gyermeket szokás, és meg sem fordult a fejében, hogy feleségül vehetné.”²⁰ Bármennyire is szomorú a sellő-mese, a vége megnyugtató végkifejlet felé mutat: jósága jutalmaként szellővé, magasabb rendű lényé változik, a levegő lányai közt találja meg örökös helyét. Talán úgy is értelmezhetjük: felnő.

Szándékosan a végére hagytam egy rövid címmeditációt. „Nóra”. Nincs olvasó, aki széles e világon ne Ibsen *Nórájára* asszociálna pusztán a cím alapján. Elképzelhető, hogy címadáskor, illetve a névválasztáskor ilyen szándéka (is) lehetett Hajnóczynak? Nem tartjuk kizártnak, hisz nagyon is érdekelte a drámairodalom, maga is szeretett volna színművet írni, amelynek előkészületei és jegyzetei is a hagyaték részét képezik. Ibsen drámájának két címe is van, a másik: *Babaház*. Próbáljuk csak gondolatban felidézni azt a fojtogatóan nyomasztó légkört, ami külsőre a tökéletes házasság és család illúzióját kelti, egészen addig, amíg le nem hullik a lepel, a férj valódi énjét takaró álarc. Lindéné férje – Helmer, a kimért ügyvéd – számtalanszor Nóra tudomására hozza, hogy gyerekesen felelőtlen felesége, mókuskája, pacsirtája, prédamadara az ő személyes tulajdona. Nóra asszony a babaház rabja, egy illúzió áldozata, amelyből inkább a halálba, öngyilkosságba menekülne. Összeroppan, de az utolsó pillanatban rádöbben, hogy az igazi megoldás az ő kezében van. Fel kell végre nőnie, meg kell alkotnia önmagát. Nem lehet boldog az a nő, aki csak egy bábu a babaházban, akinek a férje sokkal inkább az apja, mint a szerelmes társa. „Torvalddal úgy vagyok valahogy, mint a papával”²¹ – mondja Nóra. Szinte pontosan ugyanezt olvassuk Hajnóczy *Nórájában* is! „Keserves erőfeszítései, hogy egyszerre legyen apja és szeretője, azonban sorra kudarcba fulladtak, mivel úgy érezte, Nóra magára hagyja ebben a küzdelemben.”²² A szülők nélkül felnövő lány csapongó szeretetétisége az, ami miatt Nóra párkapcsolatai zátonyra futnak, hisz sokkal inkább a biztonságot, mint a szerelmet keresi. Több ízben elhangzik, hogy Nóra viselkedése gyerekes, legtöbbször valamiféle felvett szerepet játszik, „viselkedik”. De

vajon mi vonzza akkor a férfit ebbe az ellentmondásos kapcsolatba? „...hirtelen ugyanolyan erős vágyat érzett, hogy elmeneküljön innét, mint ami idehozta. [...] A lányban vagy benne magában rejtett az, ami menekülésre készítette, nem tudta eldönteni. [...] Egyetlen ésszerű indokot talált Nórától való meneküléseiben: nem érezte magát biztonságban a lány mellett.”²³ A férfi Nórától „Feltétlen odaadást várt, s az önállóság legcsekélyebb jelét is áruháznak tekintette.”²⁴ Miközben a férfi maga is állandó hazugságok közt vergődik. Játzmákat látunk, amelyeknek nem lehet győztese. Az említett intertextusok egyértelműen az ún. depresszió-irodalom felé irányítják a figyelmünket, ami kimondatlanul is ott lapul a sorok között. Intertextusaink főszereplőinek sikerül kibújni az „üvegbura” alól, a Hajnóczy-novella utolsó bekezdéséből viszont épp arról szerzünk tudomást, hogy Nórát nem vették fel az egyetemre, nem tudja elvisselni az életet O.-val sem, és nem tudja, mihez kezdjen magával. Ezek a Nóra befejező gondolatai. A szakácsban a férfi története is továbbbíródik, ebben a Nóra-betéttörténetben már keményen iszik, pszichiáterre van szüksége, aki megfelelő kezelésben részesítheti, egy évvel később pedig depresszióval és alkoholizmussal kezelik. A végkifejletet, Hajnóczy főművét, a *Perzsiát* pedig már ebben a kontextusban szükségtelen is részleteznünk.

23 Uo., 514.

24 Uo., 509.

25 Uo., 510.

A Nóra-kézirat tehát egy jól megszerkesztett, átgondolt szöveg, amelyben két szeretetéhes ember neurotikus kapcsolatának, egymást gyöttrő lelki játzmáinak lehetünk tanúi.

„Drága Bogaram!

Mindig veled vagyok. Szeretlek. Nem szabad, hogy pusztítson bennünket – A férfi nézte ezt az elkezdett levelet, amelyet Nóra írt neki, s arra gondolt, hogy kapcsolatuk lényegét nemigen lehetett volna találóbban és kevesebb szóval összefoglalni.”²⁵

Parcellák, vizuális költemény, 1995

